

Memo

Aan : Koen de Geus, Rob van Menen
Van : Sjoerd van der Zon
Datum : 22 januari 2024
Onderwerp : Soortenmanagementplan: plan van aanpak
Afschrift aan : Joey Driessen

Voorliggend memo bevat een plan van aanpak om tot een soortenmanagementplan (hierna: SMP) voor de gemeente Alkmaar te komen. Daarnaast geeft dit plan aan op welke manier er met dit SMP gewerkt gaat worden. Tot slot geeft het plan een duidelijk kader voor de aanbestedingsprocedure. De aanleiding en noodzaak tot het opstellen van een SMP is beschreven in het collegevoorstel met bijlagen.

Visie en ambitie

De gemeente Alkmaar heeft zich als doel gesteld om in 2050 alle woningen in de gemeente aardgasvrij te verwarmen. Dit zijn gemiddeld 1.600 woningen per jaar. Het isoleren van de woningen is een belangrijke stap om dit doel te bereiken. Daarnaast zet de gemeente zich in voor het behouden en versterken van de biodiversiteit. Dit doet zij onder andere door extra groen te realiseren en natuurvriendelijk bouwen mogelijk te maken. Al deze ambities zijn opgenomen in de Agenda Duurzaam Alkmaar (ADA).

Om de samenhang tussen de verschillende doelstellingen en de programma's uit de ADA te borgen en verder te versterken, wordt een SMP ontwikkeld. Het SMP zorgt voor een duidelijke werkwijze bij de na-isolatie van gebouwen en maakt het mogelijk dat ook andere ruimtelijke ontwikkelingen eenvoudiger kunnen worden uitgevoerd. Daarbij wordt de verblijfplaatsen en leefgebieden van diersoorten behouden en worden kansen voor vergroening en biodiversiteit gekoppeld. Dit zorgt ervoor dat werkzaamheden geen vertraging oplopen.

Wettelijk kader

Bij de na-isolatie, sloop en nieuw- of verbouw van gebouwen moet iedereen rekening houden met de aanwezigheid van beschermde diersoorten, zoals de huismus, gierzwaluw en vleermuizen. Deze soorten zijn namelijk beschermd volgens de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. In Nederland zijn deze regels opgenomen in de Wet natuurbescherming en vanaf 1 januari 2024 ondergebracht in de Omgevingswet. De wet stelt onder andere dat het verboden is om nesten en verblijfplaatsen van deze vogelsoorten en vleermuizen te beschadigen of te vernielen, dieren te doden, te verwonden of opzettelijk te storen.

Overtreding van de Omgevingswet kan worden voorkomen door voorafgaand aan de werkzaamheden ecologisch onderzoek te doen naar de aanwezigheid van deze diersoorten. Wanneer deze soorten aanwezig blijken dienen maatregelen worden genomen om deze dieren te beschermen. Recent zijn hier door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraken gedaan over de noodzaak tot het uitvoeren van afdoende ecologisch onderzoek¹. Ook is in veel gevallen een omgevingsvergunning nodig van de Provincie Noord-Holland.

¹ Uitspraak ECLI:NL:RVS:2021:853 en ECLI:NL:RVS:2023:2969

Voor het aanvragen van een omgevingsvergunning op basis van een SMP geldt de voorwaarde dat dit plan van toepassing is op een aaneengesloten gebied waarin de komende jaren (verschillende) deelprojecten of ingrepen zullen plaatsvinden die van invloed zijn op de aanwezige, beschermde soorten.

Relatie met beleid

Voorliggend plan van aanpak is gebaseerd op de huidige vastgestelde regels en richtlijnen op het gebied van het SMP en de ambities van de gemeente Alkmaar. Het is echter goed om te benoemen dat de kennis op het gebied van het SMP en natuurvriendelijk isoleren constant in ontwikkeling is. Op het moment van schrijven van voorliggend plan zijn er (nog) geen landelijke richtlijnen voor het SMP. Echter heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna: BZK) op 4 oktober 2023² de tweede kamer geïnformeerd over de aanpak natuurvriendelijk isoleren met handvatten en vervolgstappen. In deze brief schetst de minister de noodzaak om met een SMP te werken. Op 22 december 2023³ heeft de Tweede kamer van de minister van BZK een nieuwe brief ontvangen met informatie over de voortgang van de aanpak natuurvriendelijk isoleren. De minister is onder meer van plan om voor het natuurvriendelijk isoleren op korte termijn het werken met een gedragscode mogelijk te maken. De gedragscode kan mogelijk worden ingezet voor de eerste fase van de na-isolatie. De minister van BZK geeft aan dat het gebruik van de gedragscode slechts tijdelijk is. Gemeentes zullen een SMP moeten opstellen als lange termijn oplossing. Naar verwachting is er medio februari – maart 2024 meer bekend over de definitieve werkwijze van het Rijk.

De Provincie Noord-Holland heeft in haar beleidsregel natuurbescherming regels opgenomen over het SMP⁴. Deze regels zullen worden betrokken bij het opstellen van een SMP voor gemeente Alkmaar. Op dit moment worden de regels geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met het beleid van omliggende provincies. In december 2023 is overleg geweest met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) over het SMP. Tijdens het overleg heeft de omgevingsdienst haar informatieblad en stappenplan voor het SMP toegelicht⁵. Ook heeft de OD NHN aangegeven dat zij van plan is de provincie Noord-Holland te adviseren de richtlijnen voor SMP's van Zuid-Holland (Omgevingsdienst Haaglanden) over te nemen. De richtlijn van Zuid-Holland⁶ en het stappenplan van de OD NHN zijn daarom een belangrijke bron van informatie bij de aanbestedingsprocedure en het uitwerken van het SMP.

De gemeente heeft in haar groenbeleidsplan 2017 – 2027 de ambitie opgenomen voor het behoud en de verdere ontwikkeling van biodiversiteit en natuurbeleving in de stad. Dit doen wij door biodiversiteit te behouden en versterken in onze eigen ecologische hoofdstructuur (parken, natuurgebieden, ecologische verbindingzones) én in de wijken en dorpen. Daarbij zetten we in op groen dat bijdraagt aan aantrekkelijke leefomstandigheden voor (inheemse) fauna. En spelen we in op nieuwe natuurwetgeving (en de Omgevingswet). Deze ambities sluiten aan bij de ambities voor klimaat

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/10/04/kamerbrief-over-aanpak-natuurinclusief-isoleren-handvatten-en-vervolgstappen>

³ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z20941&did=2023D51371

⁴ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR621222/>

⁵ <https://servicepuntduurzameenergie.nl/wp-content/uploads/2023/11/Informatieblad-en-Routeplanner-Soortenmanagementplan-SMP.pdf>

⁶ https://omgevingsdiensthaaglanden.nl/wp-content/uploads/Richtlijn_soortenmanagementplan_Wnb_ZH.pdf

en biodiversiteit uit de Agenda Duurzaam Alkmaar alsook het rapport 'Kansen voor Biodiversiteit' uit 2019.

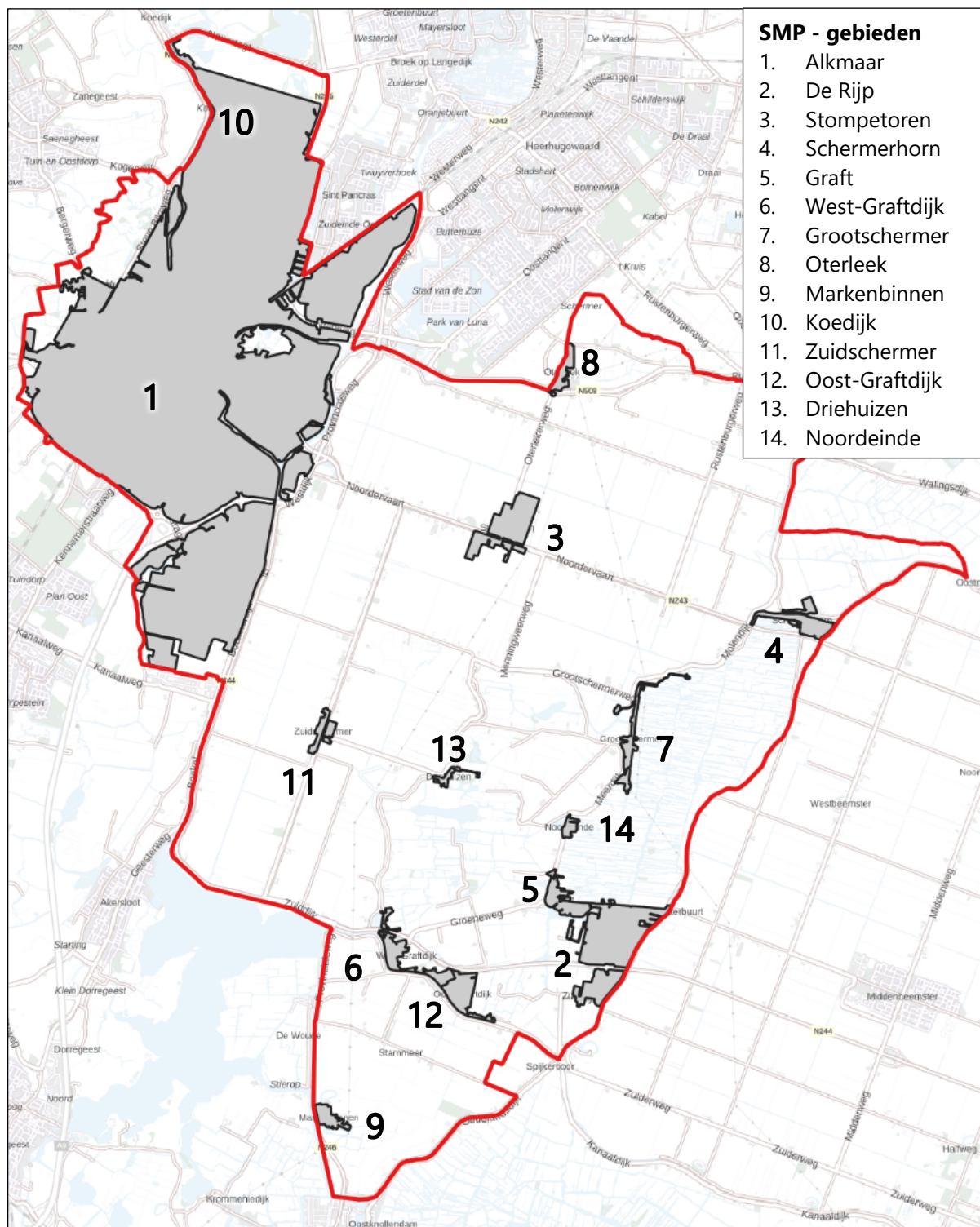
Het soortenmanagementplan is een biodiversiteitsplan dat concreet invulling geeft aan de realisatie van bovenstaande ambities. Op de eerste plaatst regelt het SMP de bescherming en behoudt van de beschermde en bedreigde diersoorten op grond van de Wet natuurbescherming. Daarnaast geeft het plan uitvoering aan het versterken en verbeteren van de biodiversiteit. Hierbij zetten we in op de optimalisatie van het habitat van beschermde soorten. Het stedelijk gebied biedt hiervoor veel verschillende kansen. Naast faunavoorzieningen aan en op gebouwen stellen bijvoorbeeld vleermuizen, vogels, bijen of vlinders eisen aan het soort groen en de afstand tot het groen. Zo zijn bijvoorbeeld bomen, struiken en water nodig voor een optimale habitat. De habitat moet voldoen aan verschillende eisen. Uitgangspunt hierbij zijn de 5 V's: verbinding, voedsel, veiligheid, voortplanting en variatie.

Reikwijdte

Een SMP is flexibel inzetbaar en geschikt voor een scala aan activiteiten, werkzaamheden, gebieden en soorten. In het algemeen kunnen SMP's worden opgesteld voor bebouwde gebieden en ook voor het buitengebied. In het SMP wordt een volledig beeld gegeven van de voorkomende soorten, activiteiten, werkzaamheden en de benodigde maatregelen die onder het SMP uitgevoerd worden. Voor het aanvragen van een omgevingsvergunning op basis van een SMP geldt de voorwaarde dat dit plan van toepassing is op een aaneengesloten gebied waarin de komende jaren (verschillende) deelprojecten of ingrepen zullen plaatsvinden die van invloed zijn op de aanwezige, beschermde soorten. Gelet op de hiervoor beschreven kaders is voor gemeente Alkmaar bepaald voor welke gebieden, werkzaamheden en beschermde soorten het SMP van toepassing gaat zijn.

SMP-gebieden

Het SMP Alkmaar wordt opgesteld voor zowel de stad Alkmaar als voor de dorpskernen in het buitengebied. Onderstaande afbeelding toont een overzicht van het gebied waarop het SMP van toepassing gaat zijn. Gekozen is zowel woningen als bedrijventerreinen op te nemen in het SMP. Kerken, boerderijen en andere bijzondere gebouwen zijn nog niet op te nemen in het SMP. Dit komt omdat deze gebouwen bijvoorbeeld geïsoleerd in het buitengebied liggen en of door de constructie bijvoorbeeld relatief grote zolders bevatten. In beide gevallen betekent dit dat deze gebouwen in meer geschikt zijn voor zeldzame en kwetsbare vleermuissoorten. Daardoor is intensiever ecologisch onderzoek op deze locaties nodig en kunnen zij (nog) niet meegenomen worden binnen de gangbare onderzoeksmethodieken. Ook geldt dat er voor verblijfplaatsen van zeldzame en kwetsbare soorten vaak dat er sprake is van maatwerkoplossingen waardoor een aparte toestemming van de OD NHN nodig is.

De 14 SMP-gebieden van gemeente Alkmaar op basis van de bebouwde kom zoals gedefinieerd in het BRT TOP10NL - plaats vlak (bron ArcGIS online).

SMP-activiteiten

In het SMP wordt een volledig beeld gegeven van de aanwezige wettelijk beschermde diersoorten, activiteiten, werkzaamheden en de benodigde maatregelen die onder het SMP uitgevoerd worden. In de gemeente Alkmaar zijn veel verschillende activiteiten en werkzaamheden denkbaar die kunnen vallen onder het SMP. Concreet is het SMP Alkmaar van toepassing op alle werkzaamheden aan of op gebouwen. Deze werkzaamheden en activiteiten zijn te verdelen in de volgende thema's:

- *Verduurzaming van gebouwen*
Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld de na-isolatie van dak, muur, vloer en bodem; het plaatsen van zonnepanelen of een zonneboiler.
- *Beheer en onderhoud van gebouwen*
Dit zijn bijvoorbeeld werkzaamheden als schilderwerk en gevelreiniging
- *Renovatie van gebouwen*
Dit zijn activiteiten en werkzaamheden zoals het vervangen van kozijnen, boeidelen en ander houtwerk, het vervangen van dakpannen of het herstellen van spouwankers of voegwerk.
- *Uitbreiden bestaande bebouwing*
Bijvoorbeeld het realiseren van een dakkapel of aanbouw aan een bestaand gebouw.
- *Sloop van gebouwen*
Het slopen van (delen van) gebouwen voor de realisatie van een aanbouw of nieuwbouw.

SMP-soorten

In de gemeente Alkmaar zijn veel verschillende plant- en diersoorten in, op en rond de bebouwing aanwezig. Uit de gegevens van onder meer de verspreidingsatlas.nl van de Nationale Databank Flora en Fauna blijkt dat er - in relatie tot de voorgenomen activiteiten en werkzaamheden in of op de bebouwing - in de gemeente Alkmaar minimaal 12 verschillende soorten te verwachten zijn. Deze staan in onderstaand overzicht.

<u>Vleermuizen:</u>	Gewone dwergvleermuis Ruige dwergvleermuis Gewone grootoorvleermuis Tweekleurige vleermuis Laatvlieger Meervleermuis	<u>Vogels:</u>	Huismus Gierzwaluw Boerenzwaluw Huiszwaluw Spreeuw Zwarte roodstaart
---------------------	---	----------------	---

SMP-maatregelen

Onder de maatregelen wordt in het SMP het samenstel van mitigerende maatregelen en compenserende maatregelen verstaan. Deze hebben gezamenlijk tot doel om de beschermde soorten in de gemeente Alkmaar te houden en de populaties van deze soorten te verbeteren. Mitigerende maatregelen bestaan veelal uit vaste werkwijzen om het doden, verwonden en onnodig verstoren van beschermde soorten te voorkomen. Compenserende maatregelen zien op het in stand houden van het aanbod aan verblijfplaatsen en leefgebied van de soorten. Bij de instandhouding van het aanbod van verblijfplaatsen hanteren wij de volgende werkwijze:

1. Inzet op behoud van de oorspronkelijk verblijfplaats.
2. Wanneer dat niet mogelijk is, wordt de huidige verblijfplaats in de nieuwe situatie zoveel mogelijk gereconstrueerd.
3. Als laatste alternatief kunnen alternatieve voorzieningen ter compensatie toegepast worden. Bijvoorbeeld het inbouwen van diverse kasten of andere inbouwmaatregelen.

Daarbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij de bestaande landelijke richtlijnen en maken we waar dit kan gebruik van bewezen effectieve maatregelen en duurzame verblijfsvoorzieningen.

Opzet SMP

Het totale pakket wat samen het SMP wordt genoemd, bestaat drie producten: het SMP zelf, het ecologische basisonderzoek, en de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit. Deze paragraaf ligt voornoemde onderdelen kort toe en geeft op hoofdlijnen aan welke inhoudelijke onderdelen deze producten minimaal bevatten. Alles samen vormt het raamwerk voor het SMP-project.

SMP

Zoals eerder genoemd is het SMP Alkmaar een managementplan voor een aaneengesloten gebied waar diverse activiteiten en ontwikkelingen gepland zijn. In dit plan wordt beschreven hoe gedurende een langere periode met de aanwezige (beschermde) soorten en hun leefgebied wordt omgegaan. Op basis van het SMP kan een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit voor de SMP-gebieden aangevraagd worden. Om deze omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen van de OD NHN is het van belang om minimaal de volgende onderdelen in het plan op te nemen.

- de ambitie en langetermijnvisie;
- een beschrijving van het plangebied, actoren en activiteiten;
- de aanwezige doelsoorten en hun leefgebied;
- het mitigatie- en compensatieplan;
- een monitoringsplan;
- een procesbeschrijving, administratie-, communicatie- en managementplan.

Ecologisch basisonderzoek

Het basisonderzoek vormt het fundament van het SMP. Met behulp van het basisonderzoek wordt in kaart gebracht waar welke beschermde soorten in de SMP-gebieden aanwezig zijn. Aan de hand van de gegevens die in dit onderzoek verzameld zijn, wordt bepaald wat voor maatregelen er nodig zijn om de beschermde soorten in de gemeente Alkmaar te behouden. Daarnaast kan het onderzoek gebruikt worden om knelpunten op te lossen en de algehele biodiversiteit een impuls te geven. Het basisonderzoek bestaat uit drie onderdelen, namelijk:

- verkennend onderzoek (quick scan)
- soortgericht onderzoek;
- effectenbepaling.

Alle gegevens die worden verzameld tijdens het onderzoek zullen worden ontsloten via de digitale tweeling. Hiermee zijn de gegevens voor iedereen in te zien en te gebruiken.

Omgevingsvergunning

Met het SMP en het bijbehorende basisonderzoek kan een toestemming (omgevingsvergunning) worden aangevraagd bij de OD NHN. Voor een juiste beoordeling van de aanvraag is het van belang de volgende punten uit te werken in een rapport en als nadere onderbouwing toe te voegen bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning. Deze onderdelen zijn vanwege hun juridische aard en hun doel (de vergunningaanvraag) alleen bedoeld voor het bevoegd gezag. Daarom worden ze als losse rapportage aangeboden bij de aanvraag en niet opgenomen in het SMP. De onderdelen voor de aanvraag omgevingsvergunning bevatten minimaal een motivering over:

- voor welke verbodsbepalingen en voor welke beschermde soorten een vergunning wordt gevraagd;
- de uitgevoerde alternatieventoets,
- de onderbouwing van het feit dat er geen andere bevredigende oplossingen aanwezig zijn
- de wettelijke belangen die ten grondslag liggen aan de aanvraag;
- de onderbouwing over dat de staat van instandhouding van de beschermde soorten niet zal verslechteren als gevolg van uitvoering van werkzaamheden onder het SMP

Gelet op de omvang en complexiteit van de aanvraag wordt rekening gehouden met een behandeltermijn van 26 weken. Nadat de vergunning is ontvangen, kan worden gewerkt met het SMP.

Planning

In onderstaand overzicht is een globale planning gegeven van het project.

	2024				2025				2026				2027				2028 e.v.			
1. Collegevoorstel																				
2. Projectplan																				
3. Ecologisch vooronderzoek																				
4. Aanbesteding																				
5. Ecologisch onderzoek (nulmeting)																				
6. Opstellen SMP																				
7. Omgevingsvergunning																				
8. Gebruik SMP																				

De verwachting is dat de ontwikkeling van het SMP 2 tot 3 jaar duurt. Dit komt omdat de biodiversiteit in de stad en de dorpen in kaart moet worden gebracht (nulmeting). Daarnaast zal het SMP moeten worden geschreven en een omgevingsvergunning moeten worden aangevraagd bij de OD NHN. Parallel aan de aanbestedingsprocedure zal gestart worden met het verkennend vooronderzoek. Hiermee bepalen we de wijkprioritering voor het onderzoek, welke beschermde soorten in welke wijken te verwachten zijn en welke onderzoeksmethodieken passend zijn. Deze randvoorwaarden worden meegegeven bij de aanbestedingsprocedure.

Zoals uit de brieven van de minister van BZK van respectievelijke 4 oktober 2023 en 22 december 2023 volgt, wordt er door BZK gewerkt aan een oplossing om ook in de periode tot aan het SMP – de overbruggingsperiode - natuurvriendelijk isoleren mogelijk te maken. Dit gebeurt in samenspraak met de provincies. Dit is een tijdelijke oplossing van circa 3 jaar om ruimte te geven aan de ontwikkeling van een SMP en ervoor te zorgen dat de na-isolatie van gebouw niet tot stilstand komt.